holes, which were concentrated at the ridge peak on the SW slope, yielded archaeologically valuable information. At a depth of around 1.1 m in one of the boreholes, a layer of charred wood particles was found, layers of sand or clay loam, which contained roof tile sherds and brick rubble, were found at a similar depth in the others. The total depth of the cultural layer was about 50–150 cm. During the survey no traces of a path or structures, which were connected with the suspected ascending path to the Upper castle, were observed on the SW slope of Castle hill.

Evaldas Vailionis

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

2007 m. rugsėjo–lapkričio mėnesiais buvo atlikti archeologiniai tyrimai Vilniaus gynybinės sienos bastėjoje (G235K12) – Subačiaus g. 18 / Bokšto g. 20. UAB „Ekstra statyba“, pagal UAB „Lietuvos paminklai“ 2006 m. parengtą projektą vykdanti Vilniaus gynybinės sienos bastėjos rekonstravimo, konservavimo ir restauravimo darbus, planavo atlikti darbus, susijusius su požeminio kolektoriaus įrengimu (1 pav.). Šių darbų pradžioje buvo numatyta palei visą bastėjos patrankų patalpos (toliau vadinama pasaga) vidinės sienos (96 m ilgio) bei požeminės dalies tunelio (koridoriaus) (apie 25 m ilgio) perimetrą suvibruoti (apie 2 m atstumu nuo sienų ir apie 1,2 m tarp sijų) apie 12 m ilgio metalines sijas, kurios vėliau būtų panaudotos „Berlyno“ sienutės įrengimui (betonavimui). Kolektoriaus apačia turėjo siekti pasagos formos vidinės sienos apačią (H_{abs} apie 120,80 m).

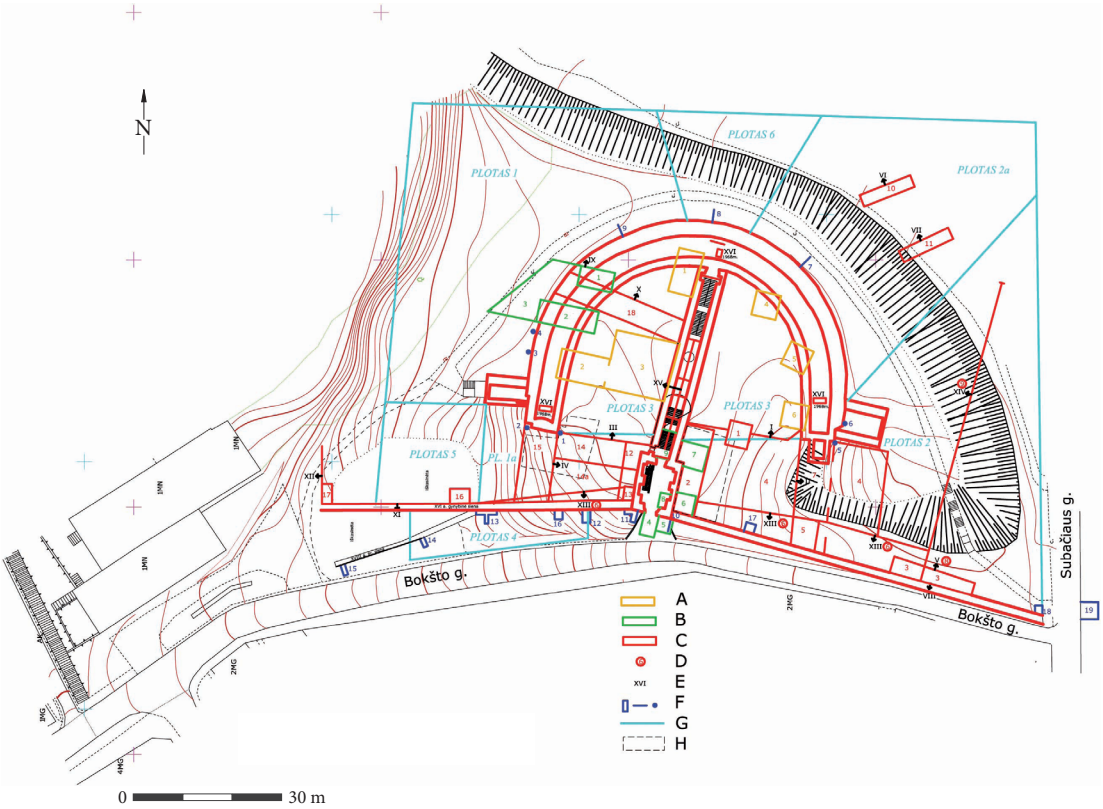
Prieš vykdant šiuos darbus buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai, kurie vėliau, padidėjus tyrimų plotui, buvo perkvalifikuoti į archeologinius tyrimus. Archeologinių tyrimų tikslas buvo išsiaiškinti kultūrinių sluoksnių stratigrafiją bei chronologiją.

1965–1968 m. tyrimų apžvalga. Archeologiniai tyrimai bastėjoje, vadovaujami Specialiosios mokslinės restauracinės gamybinės dirbtuvės (1969 m. reorganizuotas į Paminklų konservavimo institutą) vyresniosios mokslinės darbuotojos, istorikės archeologės Irenos Jučienės, vykdyti 1965–1968 m. Architektūriniams tyrimams vadovavo inžinierius architektas Žybartas Simonavičius. Tyrimų užsakovas buvo Vilniaus „Tauro“ alaus darykla. Čia planuota įrengti 200 vietų alinę.

Apie vykdytus archeologinius tyrimus buvo parašyta ataskaita (1965–1968 m. Vilniaus „Barbakano“ archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1969.II.3), kurią sudaro kelios dalys. Ji įrišta į vieną bylą (*VAA*, f. 1019, a. 11, b. 5331). Vienoje ataskaitos dalyje aprašyti 1965 m. tyrimai. Ji parengta 1966 m. sausio mėnesį, atspausdinta 1969 m. sausį. Antroje ataskaitos dalyje aprašomi 1966–1968 m. tyrimai. Tyrimų ataskaitose yra pateikiami schematiški perkasų planai bei jų sluoksnių pjūviai.

Kadangi to meto tyrimai atskleidė esminius bastėjos statybos klausimus, norisi kiek detaliau supažindinti su tyrimų medžiaga.

1965 m. tyrimų metu buvo iškastos 9 perkasos. 3 perkasos iškastos ties pasagos Š dalimi, 2 perkasos – prie bokšto P sienos; 2 perkasos – prie bokšto V sienos, 1 perkasa – bokšto vidaus patalpoje ir 1 perkasa ties praėjimu iš bokšto į tunelį. Šie tyrimai atskleidė esminius bastėjos istorijos faktus: 1) bastėja yra dalinai antžeminis, o ne požeminis statinys (pasagos išorėje buvo šaudymo angos); 2) bastėja staty-

1 pav. Vilniaus gynybinės sienos bastėjos 1965–1986, 2007 m. archeologinių tyrimų planas: A – 2007 m. archeologinių tyrimų perkasos; B – 1965 m. iškastos perkasos; C – 1966–1868 m. iškastos perkasos; D – perkasos, kurios nebuvo ištisai iškastos, ataskaitoje dar vadinamos „pjūviais"; E – 1965–1968 m. tyrimų autorės pažymėti „pagrindinių perkasų" pjūviai; F – 1966–1968 m. iškastos „antraeilės perkasos"; G – schematiškai pažymėti plotai, kuriuose buvo vykdomi mechanizuoti žemės kasimo darbai 1966–1968 m.; H – požeminės patalpos, įrengtos XX a. antroje pusėje.

Fig. 1. Plan of the 1965–1986 and 2007 excavations at the Bastion of the Vilnius Defensive Wall: A – trenches excavated in 2007; B – trenches excavated in 1965; C – trenches excavated during 1966–1968; D – trenches, which were not completely excavated and are called exploratory trenches in the report; E – the profiles of the 'main trenches' marked by the author of the 1965–1968 investigations; F – 'secondary trenches' excavated during 1966–1968; G – schematically marked areas, where mechanised excavation work was conducted during 1966–1968; H – underground rooms built in the second half of the 20th century.

ta apie XVII a. ir vėliau – apie XVII a. pabaigą – XVIII a. pradžią – remontuota; 3) bastėjos pasagos požeminė dalis buvo užpilta 50–70 cm storio molio ir iki 3 m storio smėlio sluoksniu; 4) nuo XVIII a. pabaigos griovys buvo užpiltas miesto šiukšlėmis; jis datuotas pagal radinius: koklių, puodų, stiklo šukes, odos atraižas, 4 auksinius olandiškus dukatus – 1747, 1750, 1777, 1782 m. bei buvusių kūdikių namų statybos dokumentus, kuriuose minima, „kad pastatas statytas 1799 m. ir jau ant šiukšlyno“ (citatos, jeigu nenurodyta kitaip, iš I. Jučienės ataskaitos).

„1965 m. rudenį, paaiškėjus, kad Vilniaus barbakanas po 18–20 a. Vilniaus m. šiukšlių sąvartynu, tų pačių metų pabaigoje spec. MRGD išplėstinėje mokslinėje taryboje buvo priimtas sprendimas, kad paminklą reikalinga atkasti, konservuoti, restauruoti pagal tyrimo duomenis ir atiduoti eksploatacijai“. „Paaiškėjus, kad barbakanas savo egzistavimo metu yra buvęs žemės paviršiuje, o šiandien yra apytikriai po 250 metų Vilniaus miesto suverstų šiukšlių, atkasti paminklą rankiniu būdu nebuvo prasmės. Čia suverstos per kelis šimtus metų šiukšlės ir buvo kasamos ir pašalinamos mechanizuotai (ekskavatoriais, buldozeriais ir mašinomis). Mechanizuotai vykdant paminklo atkasimą, archeologo buvo vedama autorinė priežiūra ir lygiagrečiai vykdomi archeologiniai tyrinėjimai.“

1966–1968 m. tyrimai patvirtino ir papildė 1965 m. tyrimų išvadas. 1966 m. vasarą buvo mechanizuotai nukasamas iki 7 m storio šiukšlių sluoksnis ir atlaisvinamas griovys bei nukasamas bastėjos aikštelėje buvęs iki 2 m storio griuvenų sluoksnis. Po šių darbų buvo pasiekti bastėjos laikų sluoksniai ir iškasta 18 perkasų bastėjos aikštelėje bei jos išorėje. Pradžioje bastėjos P aikštelės dalyje iškastoje ***perkasoje 1*** buvo aptikti vien supiltiniai smėlio sluoksniai „su juodos žemės ruoželiais“ ir pasiektas balsvo smėlio įžemis. Palei P bokšto sieną buvo iškasta ***perkasa 2.*** Čia buvo aptikti du kultūrinai sluoksniai. 20–50 cm storio apatinį sluoksnį tyrėja priskyrė bastėjos statybos laikotarpiui; 0,8–1,2 m storio viršutinį sluoksnį – bastėjos remontui. Kadangi nepastebėti radinių skirtumai, buvo nuspręsta, kad tarp bastėjos statybos (apie XVII a.) ir remonto (apie XVII a. pabaigą – XVIII a. pradžią) buvo nedidelis laiko tarpas.

1966 m. gruodžio mėnesį, nukasinėjant viršutinius XIX–XX a. sluoksnius, arčiau Subačiaus gatvės, 6 m atstumu nuo gynybinės sienos buvo aptiktas 1,5 m aukščio smėlio pylimas. Čia buvo iškasta ***perkasa 3*** (pjūvis VIII). Scheminė svarbiausių perkasų lokalizacija buvo pažymėta ataskaitos topografiniame plane, kur jos buvo įvardytos pjūviais. Per visą perkasos ilgį buvo atkasta „medinių aštriakuolių siena“. Nors ne visi sienos kuolai buvo išlikę, visą jų dydį pavyko nustatyti iš šioje aplinkoje randamų atsitiktinių (išverstų) kuolų. Kuolų skersmuo – 20–35 cm, aukštis – 3 m. 1,5 m kuolų dalis buvo įkasta į pylimą, kita dalis (1,5 m aukščio) – virš pylimo. Ji nebuvo lygiagreti mūrinei gynybinei sienai, Š jos dalis nuo mūrinės gynybinės sienos tolo labiau R kryptimi. I. Jučienės nuomone, ši aštriakuolių gynybinė siena yra XVI a. pradžios ir funkcionavo kartu su mūrine gynybine siena.

Bastėjos PV dalyje planuojant įrengti požeminę virtuvę, buvo iškasta ***perkasa 4*** (pjūvis I), kuri ėjo nuo bokšto ir kaklo P sienos iki pasagos P dalies ŠV kampo. Joje iki H_{abs} 121,50–123,00 m gylio fiksuoti 6–9 m storio (nuo tuo metu suformuoto paviršiaus) supiltiniai smėlio sluoksniai. Giliau pasirodė 20–60 cm storio „juodos žemės kultūrinis sluoksnis“, kuris ėjo per visą perkasos ilgį. I. Jučienė šį sluoksnį

apibūdino kaip „barbakano statybinio laikotarpio žemės sluoksnį“, kadangi jis buvo „dalinai sunaikintas – perkastas barbakano statybos metu“ ir jame buvo „gausu plytų nuolaužų, kalkių ir net pasitaikė akmenų ir medžio likučių“. Po šiuo sluoksniu buvo įžemis – smėlis su molio intarpais, kuris giliau pereina į vientisą molio sluoksnį.

Šiame Bastėjos statybos laikų kultūriniame sluoksnyje buvo rasta glazūruotų ir neglazūruotų puodų šukių, „baltos lėkštės fragmentai“, arčiau kaklo sienos buvo ir plytų nuoskilų, kalkinio skiedinio. Pagal radinius daroma labai svarbi išvada: „Puodų šukės ir lėkštės fragmentas rodo, kad kultūrinis sluoksnis turi priklausyti 17 šimt., ypač tą pabrėžia glazūruota keramika ir baltos lėkštės (balto molio ir balta glazūra) fragmentai.“

Perkasa 9 (pjūvis XIV) buvo „tikrinamos fosos dugno altitudės nuo medinės kuolų sienos pylimo iki fosos rytinio šlaito ribos“ ir nustatyta, kad „barbakano fosos dugno altitudė yra 120.40 m...“

Perkasos 10 ir 11 (pjūviai VI, VII) buvo iškastos bastėjos griovio PR šlaite. Abiejų perkasų viršutinėje dalyje buvo 1,8–2 m storio XIX a. pabaigos – XX a. pradžios griuvenų sluoksnis. Perkasoje 11 po griuvenomis atsidengė 1–1,5 m aukščio iš smėlio supiltas pylimas. Į pylimą buvo „sukalti“ stačių kuolų rąstai. „Po pylimu ėjo 15–20 cm juosvai pilkos žemės sluoksnis – kultūrinis sluoksnis.“ Čia rastos kelios neglazūruotos keramikos šukės „lygiu paviršiumi“. Šių tyrimų metu „buvo nustatyta šlaito riba – kraštinė.“ „Paaiškėjo, kad čia būta piliakalnio, nes šiuose perkasuose atsidengė pylimas, sutvirtintas medinių rąstų kuolais.“ „Paaiškėjo, kad nepilnai buvęs nužemintas fosos šlaitas, nes šlaitas aukščiau barbakano šaudymo angų. Tuo pačiu tas rodo, kad barbakanas statytas, matomai, labai greitai, o teritorija net nebaigta sutvarkyti.“

Septynios perkasos buvo iškastos bastėjos ŠV dalyje. ***Perkasoje 12,*** iškastoje Š bokšto pusėje, taip pat kaip ir P bokšto dalyje buvo fiksuoti du analogiški (statybos ir remonto) kultūriniai sluoksniai.

Perkasa 15 (pjūvis VI), iškasta statmenai gynybinei sienai iki pasagos Š dalies V krašto, „parodė, kad Barbakanas statytas vėliau už Bokšto gt. gynybinę sieną. Pirmiausia todėl, kad čia buvo atkasti du kultūriniai sluoksniai. Vienas iš jų (apatinis – ant pirminio žemės paviršiaus) – Bokšto gt. gynybinės sienos statybinis sluoksnis – perkastas ir prie Bokšto gt. gynybinės sienos ir prie Barbakano šiaurinio galo. Kai tuo tarpu antrasis [viršutinis] kultūrinis sluoksnis glaudžiasi prie Bokšto gt. gynybinės sienos ir jo sudėtyje perdėm glazūruotos keramikos fragmentai. Jis prie Barbakano šiaurinio galo t. p. perkastas.“

Perkasa 18 (pjūvis X) iškasta „barbakano aikštelės šiaurės rytinėje dalyje...“ Perkasos ilgis (Š–P kryptimi) – 20 m „nuo barbakano tunelio (praėjimo iš bokšto į barbakano artilerinę dalį – pasagą) iki barbakano šiaurinės išorinės sienos krašto“, plotis (R–V kryptis) – 5 m („lygiagrečiai su Bokšto gt. gynybine siena“). Pasiektas gylis – nuo 1,5–1,7 m („virš barbakano skliauto“) iki 5 m („prie tunelio šiaurinės sienos“). Iškasus konstatuota, „kad barbakano aikštelė ne iš karto turėjo tokį aukštį – 130 m. Statybos metu barbakanas dalinai juosė natūralią kalvą, kurios aukštis apytikriai čia siekė 123–124 m. Kadangi barbakano skliautų aukštis prašoko esamos kalvos aukštį, tai aikštelės teritorija paaukštinta užpilant čia smėlį nuo 3 – 4 m aukščio.“

1967 m. buvo tirtas tunelio vidus ir nustatyta, kad jokių grindų čia nebuvo – fiksuotas

tik „40–60 cm storio suminto smėlio sluoksnis su žemėmis bei plytų fragmentais, čia likusiais nuo statybos ir eilinio remonto laikų." Po šiuo sluoksniu pasirodė smėlio įžemis su molio intarpais.

1968 m. tyrimai buvo atlikti ir bastėjos pasagos viduje, kur grindys buvo išbetonuotos. Siekiant surasti pirmines grindis, buvo iškastos 3 perkasos (šurfai). Tyrimų metu ties $H_{abs.}$ apie 121 m altitude buvo fiksuota bastėjos laikų plūkto molio asla.

Be pagrindinių 18 perkasų, 1966–1968 m. buvo iškasta 19 „antraeilių perkasų", kuriomis buvo siekiama patikslinti „paminklo statybos, funkcionavimo ir paminklines vertikalaus teritorijos išplanavimui altitudes."

Tyrimų ataskaitoje pateikiamas ir „Vilniaus miesto gynybinio įtvirtinimo „Barbakano" žemės kasimo darbų techninės priežiūros dienoraštis 1966–1968". Jame aprašomi mechanizuoti žemės kasimo darbai bastėjos teritorijoje, kuri sąlygiškai buvo suskirstyta į 8 plotus. „Remiantis 1965 m. archeologinių tyrimų duomenimis Spec.MRGD mokslinėje taryboje, nutarta, kad paminklą iškelti į žemės paviršių, pašalinant visas jį dengusias Vilniaus m. šiukšles rankomis, būtų beprasmiškai nenaudinga, neprotingai išnaudojamos lėšos skirtos paminklo restauracijai ir t.t... trečia – nutarta, kad tas paminklo teritorijos vietas, kur perdėm užverstos šiukšlėmis būtų atkasamos technika... Ketvirta – nutarta, kad vykdant bet kokius žemės kasimo darbus mechanizuotai prie „Barbakano", būtina vesti archeologui mokslinę technikos priežiūrą". Taigi ekskavatoriumi iki bastėjos laikų supiltinių smėlio sluoksnių buvo nukasti 6–8 m storio miesto šiukšlių ir XIX–XX a. 2–2,5 m storio griuvenų sluoksniai (plytų ir plokščių čerpių nuolaužos, akmenys, skiedinio gabalai). Teritorijos V dalyje, taip pat ir bastėjos aikštelėje po griuvenomis buvo bastėjos laikų supiltinis smėlis, o R dalyje buvo XVIII–XX a. šiukšlės. Bastėjos teritorija buvo pažeminta nuo H_{abs} 131,00–132,00 m iki H_{abs} 126,00–128,00 m. 1967 m. vasarą Š ir P teritorijos dalyje buvo vėl mechanizuotai nukasinėjamos XVIII a. pabaigos – XX a. šiukšlės. Nukasus 4–5 m storio sluoksnius (jau nuo H_{abs} 126,00–128,00 m) buvo pasiektas H_{abs} 121,00 m lygis – pasagos pamatų cokolinė dalis. P dalyje atsidengė bastėjos laikų griovys.

Ataskaitoje taip pat yra sudarytas 1965–1968 m. radinių sąrašas, tačiau jis nėra informatyvus. Pagal radinių sąrašą iš viso buvo surinkta apie 990 vienetų radinių, iš kurių buitinės keramikos – 682 vienetai (neglazūruotos – 260 vienetų, glazūruotos – 243 vienetai, redukuotos – 19 vienetų, lėkščių – 101 vienetas, balto molio – 8 vienetai, keptuvė balto molio – 1 vienetas, keptuvės glazūruotos – 8 vienetai, miniatiūrinis indelis – 1 vienetas ir kt.); plokštiniai kokliai – 179 vienetai; čerpės – 46 vienetai; stiklo dirbiniai – 6 vienetai, kiti dirbiniai – 10 vienetų, monetos – XVIII a. vidurio ir antros pusės auksiniai dukatai – 4 vienetai. Radiniai iš pradžių saugoti Paminklų konservavimo institute, vėliau perduoti Architektūros muziejui. Šiuo metu jie saugomi LNM, Viduramžių ir naujųjų laikų archeologijos skyriuje.

Deja, nepavyko rasti tyrimų fotoalbumų. Prie 1965 m. tyrimų ataskaitos buvo pridėtas vienas fotoalbumas su 48 nuotraukomis; prie 1966–1968 m. tyrimų ataskaitos – albumas su 400 nuotraukomis. Kaip rašo autorė: „Be albumų, įstaigos archyvui atiduota 250 anotuotų nuotraukų ir 400 suklijuotų kontrolinių nuotraukų su aprašytais anotuotais nuotraukų siužetais kortelėse". Būtent pastarosios nuo-

2 pav. Keramika iš bastėjos laikų supiltinių sluoksnių. E. Vailionio nuotr.

Fig. 2. Ceramics from the fill layers from the bastion's period.

traukos ir yra išlikusios (kino, foto archyve), tačiau jos mažai informatyvios (nedidelio formato, juodai baltos; tačiau galima daryti nuotraukas iš saugomų negatyvų).

Šeštoje ataskaitos dalyje yra „1965–1968 m. Vilniaus „Barbakano" archeologinių tyrimų medžiagos apibendrinimas". Septintoje – archyvinės medžiagos aprašymas. Ataskaitoje dar yra ir kitų dalių. Bendras lapų skaičius yra apie 300. Šiuo metu tyrimų ataskaitos yra saugomos Vilniaus apskrities archyve.

Bastėjos tyrimus apibendrinanti informacija yra publikuota 1971 m. išleistoje knygoje „*Lietuvos pilys*" (I. Jučienės straipsnis „Artilerijos bastionas") ir 1990 m. išleistoje I. Jučienės knygelėje „*Vilniaus artilerijos bastionas*".

2007 m. tyrimai patvirtino ankstesnių tyrimų išvadą dėl bastėjos statybos laikotarpio. Archeologiniai tyrimai vyko 2 etapais. Pirmajame etape buvo tiriama pasagos aikštelės Š dalis. Čia buvo iškasti 3 plotai (1 pav.), tirtas apie 250 m^2 plotas. Tyrimų metu buvo pasiektas 6,5 m gylis (H_{abs} 122,79 m); įžemis buvo pasiektas tik gręžiniais (H_{abs} 121,80 m). Tyrimų metu nustatyta, kad pasagos viršus yra užpiltas 2 laikotarpių sluoksniais. Viršutinė dalis – nuo 1 iki 2 m storio – yra užpilta XX a. II pusėje. Apatinė dalis – 2–2,5 m storio – yra bastėjos laikų – XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios – supylimas. Tyrimų metu konstatuota, kad bastėjos laikų hidroizoliacinis rusvo molio sluoksnis, užpiltas ant pasagos, yra be radinių. Negausių XVI–XVII a. pradžios radinių – daugiausia keramikos: puodų, dubeninių koklių, lovinių ir plokščių čerpių fragmentų, plytų ir jų dalių – rasta tik supiltiniuose smėlinguose sluoksniuose tarp pasagos ir tunelio. Šiuose supiltiniuose sluoksniuose rasti ir gyvūnų bei pavieniai žmonių kaulai, kurie greičiausiai pateko iš kapinių kasamų žemių, skirtų bastėjos užpylimui. Prie tunelio fiksuotas supiltinių sluoksnių perkasimas.

Antrajame etape buvo tiriama pasagos P dalis. Jų metu buvo iškasti 3 plotai, tirtas 75 m^2 plotas. P dalyje 4 ir 6 plotuose iki pasagos sienos viršaus buvo fiksuoti XX a. 7–9 dešimtmečių perkasimai. 4 plote konstatuota, kad perkastos XX a. II pusėje žemės, kurios siekia pasagos viršų, greičiausiai supiltos be archeologinių tyrimų, kadangi jose buvo rasta nemažai XVI–XVII a. archeologinių radinių (buitinės keramikos (2, 4 pav.), plokštinių koklių (3 pav.) ir kt. 5 plote aptikti daugiau kaip 2,5 m storio XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios neperkasti supiltiniai bastėjos įrengimo laikotarpio sluoksniai. Šio horizonto viršutinėje dalyje buvo supiltiniai smėlingi, vietomis permaišyti sluoksniai su pavieniais radiniais;

apatinė dalis buvo suformuota iš maišyto rusvo molio, kuriame radinių nerasta.

Per šiuos 2 etapus buvo tirti 6 plotai, kurių bendras plotas sudarė apie 325 m^2.

Tyrimų metu buvo fiksuoti kultūriniai sluoksniai, susiformavę bastėjos pasagos ir tunelio aikštelėje. Nustatyti 2 sluoksnių horizontai. Pirmasis – viršutinis – 1–2 m storio (vietomis iki 5 m, t. y. iki pasagos viršaus), horizontas yra datuojamas XX a. II puse. Šį horizontą dar būtų galima išskirti į dvi dalis. Pirmoji dalis susiformavo XX a. 7-ame dešimtmetyje vykdant bastėjos archeologinius tyrimus ir pirmuosius restauracijos darbus (šie sluoksniai aptikti plotuose 4 ir 6). Antroji dalis susiformavo XX a. 9-ame dešimtmetyje vykdant bastėjos baigiamuosius restauracijos darbus, kurie daugiausia buvo susiję su jos hidroizoliacija. Jos metu visu pasagos perimetru buvo nukasti viršutiniai sluoksniai, nukasta vieta užpilta žvyru bei skalda ir išbetonuota (šie sluoksniai aptikti visuose plotuose).

Antrasis – apatinis – 2–3 m storio horizontas virš pasagos (iki H_{abs} 125,10 m) ir apie 7,5 m storio (iki H_{abs} 121,80 m) plote tarp koridoriaus ir pasagos datuojamas XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia ir siejamas su bastėjos įrengimo laikotarpiu. Čia taip pat galima būtų išskirti dvi horizonto dalis. Vieną jų galima būtų sieti su bastėjos pasagos ir koridoriaus dalies užpylimu, kurio metu buvo suformuoti smėlingi, vietomis permaišyti sluoksniai su pavieniais radiniais. Pastarieji sluoksniai ties tuneliu (koridoriumi) yra perkasti. Antrąją horizonto dalį galima sieti su bastėjos požeminės dalies hidroizoliacija bei jos sustiprinimu. Jos metu virš pasagos ir koridoriaus buvo supilti rusvo nedegto molio sluoksniai, kuriuose radinių nerasta, bei smėlingi, vietomis permaišyti sluoksniai su pavieniais radiniais.

0 3 cm

3 pav. Kokliai iš bastėjos laikų supiltinių sluoksnių. E. Vailionio nuotr.

Fig. 3. Stove tiles from the fill layers from the bastion's period.

0 3 cm

4 pav. Radiniai iš bastėjos laikų supiltinių sluoksnių. E. Vailionio nuotr.

Fig. 4. Finds from the fill layers from the bastion's period.

The artillery bastion of the Vilnius defensive wall

The 2007 investigation confirmed the conclusion of the 1965–1968 investigations concerning the period of the bastion's construction. An excavation was conducted in the N and S parts of the bastion's horseshoe square. The N part of the square was investigated first. 3 areas (a total area of about 250 m^2) (Fig. 1) were excavated here. During the investigation a depth of 6.5 m (H_{abs} 122.79 m) was reached; sterile soil (H_{abs} 121.80 m) was reached only with the assistance of boreholes. It was established during the investigation that the square's surface consists of fill layers from 2 periods. The upper part, 1–2 m thick, is fill from the second half of 20th century. The lower part, 2–2.5 m thick, is fill from the bastion's period: the late 16th – early 17th century. Sparse 16th–17th-century finds, mainly pottery, were discovered here: sherds of pots, 'pot-shaped' stove tiles *(Topfkachel)*, and channel and flat roof tiles, bricks, and brick fragments were discovered only in the sandy fill layers between the horseshoe and the tunnel. Animal and individual human bones, which latter probably found their way there from earth, which was dug up from a cemetery and used for fill at the bastion, were found in these fill layers. The disturbance of the fill layers was recorded near the tunnel.

The S part of the horseshoe was investigated in the second stage. 3 areas (a total area of 75 m^2) were excavated during it. Digging from the 1960s – 1980s was recorded down to the top of the horseshoe's wall in areas 4 and 6 in the S part. It was determined in area 4 that the earth, which had been dug up in the second half of 20th century and reaches the top of the horseshoe, was probably used for fill without any archaeological investigation since many 16th–17th-century finds (household pottery (Fig. 2), stove tiles (Fig. 3), etc. (Fig. 4)) were discovered in it. Area 5 contained undisturbed late 16th – early 17th-century fill layers which were over 2.5 m thick and date from the period of the bastion's construction. The upper part of this horizon was sandy fill layers, which are jumbled in places and contain isolated finds; the lower part was created from mixed brown clay, which contained no finds.

During these 2 stages, 6 areas (a total area of about 325 m^2) were excavated.

Gintautas Zabiela

Klaipėdos pilies R griovys

Archeologinius Klaipėdos pilies tyrinėjimus 1968 m. pradėjo A. Tautavičius (žr. *AETL 1968 ir 1969 metais,* V., 1970, p. 36–39), o nuo 1975 iki 2002 m. juos sistemingai beveik kasmet tęsė V. Žulkus. Jis ne kartą apibendrino pilies archeologinių tyrinėjimų duomenis (žr. V. Žulkus, Klaipėdos pilis. Statybos istorija ir tyrimai, *Lietuvos pilių archeologija*, Klaipėda, 2001, p. 45–80; *Viduramžių Klaipėda. Miestas ir pilis. Archeologija ir istorija*, V., 2002, p. 20–44). Iki šiol daugiausia dėmesio buvo skirta viduramžių laikotarpio pilies istorijai bei pilies vidinės dalies archeologijai. Bastioninės pilies istorija bei jos gynybinių įtvirtinimų liekanos tyrinėtos mažiau. Išsamiau apibūdintos tik šios pilies poternos (V. Šliogeris, Poternos ir kazematai Klaipėdos pilies princo Frydricho bastione, *Lietuvos pilių archeologija,* Klaipėda, 2001, p. 81–102). Klaipėdos pilis į bastioninę buvo rekonstruota XVII a. pradžioje iš bastėjinės pilies, gyvavusios nuo 1516–1519 m. Iki pat 1770 m., kai Prūsijos karalius Frydrichas II uždarė Klaipėdos pilį, ji ne kartą re-